

Inbreng VBS Internetconsultatie Wetsvoorstel verduidelijking burgerschapsopdracht in het funderend onderwijs

Vraag 1 van 2

Wat vindt u van het voorstel, zowel van de voorgestelde wettekst als de memorie van toelichting?

Onverminderd doorgaan op de weg zoals met het Wetsvoorstel wordt ingeslagen zal een doodlopende weg blijken te zijn. Het zal er toe leiden dat over een aantal jaar opnieuw wordt geconcludeerd dat het meten van opbrengsten niet van de grond is gekomen, met alle politieke commotie van dien. Realiteitszin mag van de overheid worden verwacht. Ook dat is burgerschap, 'a way of living'.

Deze stellingname wordt hieronder verder uitgewerkt.

De aanleiding voor het wetsvoorstel volgens de Memorie van Toelichting is:
"Er is een zorg dat het voor scholen mogelijk is om de burgerschapsopdracht niet uit te voeren zoals die bedoeld is. De algemene burgerschapsopdracht in de wet wordt daartoe verduidelijkt, zodat de inspectie daar scherper op kan toetsen en handhaven."

De beoogde uitwerking verloopt volgens de Memorie van Toelichting langs drie lijnen:

1. Het actief bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat
2. Het actief ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de Nederlandse democratische samenleving
3. Het bevoegd gezag draagt actief zorg voor een cultuur waarin alle bij het aanbieden van onderwijs betrokken personen in hun uitingen handelen in overeenstemming met de onder 1 genoemde waarden en creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met deze waarden.

Naar de mening van VBS is burgerschap hoogstens een verzamelnaam waar bepaalde kennisaspecten in terugkomen, maar als zodanig geen op zich zelf staand vak.

De drie genoemde uitwerkingen komen tot uiting in bestaande vakken als mens en maatschappij, maatschappijleer en geschiedenis en in de manier waarop binnen de school de betrokken personen hiermee, en met elkaar!, omgaan. En dat laatste is waar het om gaat bij burgerschap.

Het behoort bij de pedagogische taak en rol van een school om burgerschapsvorming onderdeel van het curriculum en de schoolcultuur te laten zijn.

Volgens de inspectie formuleren scholen veelal geen leerdoelen en is burgerschapsonderwijs weinig planmatig ingericht. Hierdoor ontbreekt samenhang tussen de invulling in de opeenvolgende jaren en ook het meten van opbrengsten komt niet van de grond.

En hier zit nu net de crux. Opbrengsten van burgerschap kunnen hoogstens uitslagen van testen en toetsen zijn over datgene dat is geleerd over zaken als staatsinrichting, democratische rechtsvormen en alles wat in de lessen geschiedenis en maatschappijleer verder aan bod komt. Maatschappelijke en sociale competenties kunnen nu eenmaal niet worden gemeten, laat staan een schoolcultuur waarin dit alles aan bod komt.

We moeten af van de vooronderstelling dat in het onderwijs alles meetbaar is. Bovendien bestaat er over de meetbaarheid van burgerschapshoudingen en -vaardigheden nog wel enige wetenschappelijke discussie. Er zijn meetinstrumenten (zoals

<https://www.burgerschapmeten.nl/>) maar of die precies meten wat ze moeten meten wordt ten dele betwist. Sociale wenselijkheid kan bij het invullen een rol spelen.

In het wetsvoorstel lijkt te worden gehinkt op twee gedachten.

Eenzijds zullen scholen een heldere visie op en uitwerking van het burgerschapsonderwijs dienen te ontwikkelen, de opbrengsten daarvan te evalueren en verantwoording daarover dienen af te leggen in schoolplan en schoolgids.

Anderzijds ontwikkelt in het kader van curriculum.nu een apart ontwikkelteam bouwstenen die de specifieke kennis en vaardigheden van leerlingen op dit gebied beschrijven. De opbrengsten van het ontwikkelteam vormen de basis voor de herziening van de huidige kerndoelen en eindtermen.

Zolang de uitkomsten van curriculum.nu niet bekend zijn, blijft het lastig een oordeel te vormen over het wetsvoorstel. Hoe dwingend gaan kerndoelen en eindtermen zijn?

Het tweede tussenproduct van het ontwikkelteam Burgerschap is wat dat betreft niet bemoedigend. Een paar voorbeelden:

- De school biedt leerlingen handvaten om te leren om te gaan met opvattingen van anderen
- Leerlingen leren respectvol om te gaan met meningsverschillen en tegengestelde opvattingen
- Leerlingen oefenen met verschillende rollen en leren wie ze (willen) zijn
-

Als zodanig belangrijke vaardigheden voor leerlingen; geen twijfel daarover. Maar we moeten niet de illusie hebben dat de opbrengsten hiervan meetbaar zijn. Een rollenspel over respect hebben voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat kan voor een leerling ook een toneelspel zijn, zonder dat valt te meten dat hij intrinsiek dit respect ook heeft. Hierboven hebben we daar al opmerkingen over gemaakt.

In hoeverre zal het onderwijs weer worden bedolven onder methodes die het 'meetbare' verkopen en gaan scholen hier, onder het mom van wettelijke c.q. ervaren druk, in mee?

In de uitwerking van curriculum.nu staat echter een onderdeel waar het in burgerschapsonderwijs in feite om draait:

“Leerlingen ontwikkelen zich tot volwassen deelnemers aan de samenleving die verantwoordelijkheid nemen voor hun sociale omgeving; zij laveren tussen eigen waarden, overtuigingen en belangen, die van de groep en van de samenleving.

Ook de school heeft er een taak in dat de leerlingen leren zorg te dragen voor elkaar en bij te dragen aan het samenleven. Dit draagt ook bij aan zelfvertrouwen en zelfbewustzijn.”

Hier gaat het om het voorleven van een houding. Burgerschap is immers geen op zich zelf staand vak, maar “a way of living” zoals ook in de Memorie van Toelichting wordt gesteld.

Vraag 2 van 2

Biedt het wetsvoorstel voldoende handvatten om invulling te geven aan de burgerschapsopdracht?

Burgerschap valt naar de mening van VBS uiteen in een 'technisch/kennis deel' en een 'waarden deel'.

Het 'technische deel' komt tot uiting in vakken als maatschappijleer en geschiedenis/staatsinrichting. Van scholen mag verwacht worden dat zij in het rooster hier voldoende tijd en ruimte aan geven en het hierboven genoemde punt 1 daadwerkelijk met gekwalificeerd personeel structureel aan bod laten komen. De opbrengsten hiervan kunnen worden gemeten, net als bij ieder ander vak het geval is.

Het is waardevol hierbij onderscheid te maken tussen 'meten ter verantwoording' en 'meten voor doorontwikkeling'. Dat laatste kan ook met portfolio's, gesprekken, projecten, simulaties - kortom, minder op een Cito-toets-manier; het stelt een school in staat om het eigen onderwijs verder te verbeteren. Het risico is wel dat dergelijke instrumenten later voor

andere doeleinden worden ingezet (de eerder genoemde citotoets is er het bekendste voorbeeld van).

Het 'waarden deel' is de hierboven geschetste 'way of living'. De opbrengsten hiervan (wat die ook moge zijn) kunnen per definitie niet worden gemeten.

Wat kan dan wel worden gemeten? Dat het bevoegd gezag op deze punten beleid heeft (hoe geven we vorm en inhoud aan onze way of living en hoe zorgen we ervoor dat alle bij het aanbieden van onderwijs betrokken personen in hun uitingen handelen overeenkomstig dit beleid), dat dit is beschreven in schoolplan en schoolgids en er verantwoording over wordt afgelegd in het jaarverslag.

Tevens zou burgerschap een jaarlijks onderwerp voor de MR moeten zijn.

De inspectie mag hier zeker op toezien.

Aan de burgerschapsopdracht kan en moet invulling worden gegeven, ja. Maar met de restrictie dat we moeten beseffen dat we niet alles kunnen meten, dat we ook niet alles moeten willen meten en dat de school zelf inhoud aan burgerschap kan blijven geven, los van de uitkomsten van curriculum.nu.

Over VBS

VBS is in 1921 opgericht als vereniging van algemeen bijzondere scholen in het primair, voortgezet en speciaal onderwijs. Zo'n 200 schoolbesturen en ongeveer 400 scholen met in totaal rond de 100 duizend leerlingen zijn lid van VBS. Veel van onze leden zijn kleinere schoolbesturen en scholen met een eigen (pedagogische) identiteit.

VBS komt op voor de vrijheid van onderwijs: het recht van ouders om kinderen te laten onderwijzen op een manier die past bij hun opvattingen. De diversiteit in onze samenleving en de eigenheid van ieder kind vragen om scholen met een eigen karakter en visie. Dat eigen karakter krijgt ruimte door particulier initiatief tot schoolstichting.

Dankzij artikel 23 in de grondwet, dat het (algemeen) bijzonder onderwijs mogelijk maakt, kunnen in Nederland ook ouders een school stichten.

VBS staat voor de menselijke maat in het onderwijs, waarbij scholen en schoolbesturen dicht bij ouders en leerlingen staan. Voor haar leden is VBS belangenbehartiger, helpdesk en verbinder.